

С.С. Арабаджи

ПОВСЯКДЕННІСТЬ ДИТИНИ В ГРЕЦЬКІЙ РОДИНІ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ПОВІТУ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Розглянуто народження та причини хрещення дітей в грецьких родинах. Зроблено аналіз відомостей метричних книг і встановлено, що в загальній віковій структурі грецького суспільства переважала смертність серед немовлят і дітей. Представлено звичаї натирання сіллю та карбування дітей, що побутували в грецькому середовищі. Описані розповсюдженні хвороби серед дітей різного віку та способи їх лікування. Проаналізовано причини високої дитячої смертності. Охарактеризовані деякі аспекти виховання дітей, залучення до праці та їх дозвілля.

Ключові слова: повсякденне життя, діти, греки, Маріупольський повіт.

Історія греків Приазов'я – багатогранна тема наукового дослідження, яка впродовж тривалого часу залишається актуальною. Завдяки певній ізольованості від зовнішнього впливу в минулому, греки змогли зберегти особливості своєї матеріальної та духовної культури. Науковцями розглядалися питання переселення греків та соціально-економічного розвитку грецької громади на приазовських теренах, однак поза увагою дослідників залишилась проблематика їх повсякденного життя. Актуальність проблеми повсякденності дітей в грецьких родинах зумовлена тим, що через буденне життя дитини, її виховання та соціалізацію можна відтворити повсякденність та особливості буття греків на теренах Маріупольського повіту.

Деякі аспекти обраної проблеми вже знайшли своє відображення, але переважно в етнографічних працях. Дослідженням пологової обрядовості займалася В. Мухіна [7], деякі питання догляду за дитиною розглядала Ю. Іванова [2], різновиди колисок та обряди пов'язані з хрещенням описували І. Пономарьова [17] та В. Душка [5]. У цілому ж в історіографії питання повсякденного життя дітей відображені фрагментарно та ніколи не були виділені в окрему проблему наукового пошуку.

Джерельна база обраної проблеми представлена діловодною документацією, статистичними матеріалами та джерелами особового походження.

З огляду на фрагментарність дослідження повсякденного життя молодшого покоління греків, метою розвідки є висвітлення повсякденності дитини в грецькій родині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Поставлена мета передбачає розв'язання наступних завдань: розглянути народження та причини хрещення, описати умови життя дітей, їх харчування, дослідити розповсюджені хвороби та способи їх лікування, проаналізувати причини високої дитячої смертності, особливості виховання та дитячі ігри.

Народження і перші п'ять років життя дитини в селянській родині були найважчим періодом. Багато дітей в цей період вмирало. Аналіз метричних книг с. Старий Крим за п'ять років з 1862 р. по 1866 р. свідчить, що в загальній віковій структурі переважає смертність серед немовлят і дітей [2]. Процентне співвідношення смертності дітей у віці до п'яти років до загальної кількості смертей становило у 1862 р. – 43,75%, 1863 р. – 23,5%, 1864 р. – 44,4%, 1865 р. – 43%, 1866 р. – 45%, а загальний відсоток смертності до 15 років був ще більш приголомшуючий – у 1862 р. – 62,5%, 1863 р. – 29,38%, 1864 р. – 44,4%, 1865 р. – 50,1%, 1866 р. – 50%.

Дуже часто не могли визначити причину смерті серед новонароджених і малюків. У таких випадках у графі метрики «от чего умер» писали: «От младенчества». У

жорстоких умовах природного відбору виживали найбільш фізіологічно сильні немовлята. Греки інтуїтивно усвідомлювали, що в таких умовах нормальне відтворення родини може бути досягнуто лише внаслідок народження максимально можливої кількості дітей. Джерела особового походження, свідчать, що батьки особливо не переймалися втратою дітей, кажучи: «Бог дав, Бог і взяв» [6, с. 56].

Через два-три дня після народження дитину хрестили. У грецькому побуті хрестити дитину вважалося обов'язковим навіть в ті часи, коли інші релігійні обряди не виконувалися. Власне цей акт сприймався навіть не як релігійне таїнство, а як дія, що впливала на подальше життя: діти стануть хворіти і взагалі будуть нещасливі, якщо залишаться без хрещення [2, с. 357].

В деяких грецьких родинях маленьких дітей натирали сіллю. Дрібну сіль втирали під пахви, в складки шкіри та інші частини тіла для попередження попрілостей і пітливості. Втирання робили декілька разів. Крім того, у греків існував ще й інший, грубий звичай – «карбування» – насічки, які робили на різних частинах тіла дитини ланцетом або бритвою [16, с. 77]. Цей звичай греки застосовували не до всіх дітей, а тільки до повнокровних чи хворобливих, у яких помічали або нервові напади у вигляді перегинання спини, безпричинного плачу, крику, здригання уві сні тощо. Мета карбування, в подібних випадках, полягала в попередженні конвульсій, а при появі останніх – в послабленні нападів. У праці дитячого лікаря Є. Покровського детально описано цей звичай: «Количество насечек делается на спине 20-25, на руках и икрах 2-5. Каждая насечка глубиною в $\frac{1}{2}$ - 1 линии и $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ дюйма. У крепких и полнокровных детей они производятся на всех указанных местах. По окончании этого процесса втирают в ранки мелкую соль, завертывают ребенка в сухую простыню и кладут в теплую воду на $\frac{1}{4}$ или $\frac{1}{2}$ часа, где они иногда и засыпают. На одном и том же ребенке карбование повторяется иногда несколько раз, особенно в продолжение первых 9 дней от рождения» [16, с. 77].

Немовлят туго сповивали шматками тканини і щільно обв'язували «дитячим поясом» – смугою тканини шириною до 10 см. і завдовжки від 1 м. 20 см. до 1 м. 70 см. і клали в дерев'яну колиску, дві дугоподібні підніжки якої дозволяли її розгойдувати. На дні колиски лежав матрац, набитий шерстю, простирадло. Щоб ніжки лежали прямо, на них клали маленьку подушку, набиту шерстю або курячим пір'ям. Дитя вимушене було лежати в колисці непорушно, для цього його обв'язували особливими поясами, закріпленими одним кінцем за спеціальну паличку, пропущену уздовж однієї з подовжніх стінок колиски, а іншим – на верхній її щабліні на спеціально зроблених виїмках. Таким чином, зайнята домашньою роботою мати звільняла себе від постійного нагляду за дитям. Найприкметнішою деталлю колиски був круглий отвір у днищі ліжечка, призначений для природних відправлень дитяти. Довкола нього уклали шматочок повсті, закріплювали його пелюшками, під отвір підв'язували глиняний горщик, а в нього опускали від днища ліжечка вузьку стрічку церати для стоку рідини [2, с. 359]. Дуже зручна для мам, ця колиска калічила дітей: у немовлят від довгого нерухомого лежання в ній деформувався череп (сплющувалася потилиця) [7, с. 154]. На думку Старо-Керменчикського суспільного лікаря ці грецькі колиски впливали на захворюваність сухотами в майбутньому, оскільки дитя було здавлено безліччю пов'язок, змушене лежати без руху і це було перешкодою для правильного розвитку грудної клітини [10, с. 233]. Інколи використовували підвісні люльки, які кріпили до однієї зі стельових балок над софою [5, с. 26]. На колиску для забави дитини вшали всілякі брязкальця та навіть кільця зі слонов'ї кістки [3, с. 60].

Основу дитячого харчування складало материнське молоко. В разі відсутності молока у матері знаходили годувальницю. В період годування груддю багато дітей хворіло гострим катаром кишкового каналу. Ось, що лікар четвертої медичної ділянки

Маріупольського повіту писав з цього приводу: «Из 129 случаев острого катара кишечного канала на долю детского возраста, в период кормления грудью, получается очень поражающая цифра 78 заболеваний, т.е. 60,4% из чего видно, что кормление грудью детей не удовлетворяет и матери принуждены кормить их тою пищею, которую едят сами, а между тем детский желудок не настолько в это время развит, чтобы переваривать пищу годную только для взрослых. Этим недостаточным питанием и объясняется поражающая смертность детей, при чем половина их до года умирает единственно вследствие недостаточного питания» [10, с. 199]. Завідувач Маріупольською земською лікарнею доктор медицини С.Ф. Гампер зазначав, що влітку відсоток дитячої смертності значно збільшувався, внаслідок невідповідної та шкідливої їжі, якою їх годували та негативного впливу спеки на дитячий організм [14, с. 101].

У перервах між годуваннями дитя смоктало «жованку»: ганчірочку, в яку завертали жовані бублики. Лікарі писали, що «гнилий, розжований пряник», горіх або ріжок – звичайний десерт не лише для однорічних, але і для місячних немовлят, і вважали, що така їжа сприяє захворюванню дітей хворобами шлунково-кишкового тракту [10, с. 234].

На велику смертність дітей впливали і дитячі проноси, які зазвичай посилювалися в літні місяці [8, с. 130]. Пронеси протікали дуже важко, довго та іноді приводили до смерті. Причиною проносів були антисанітарія, невідповідна їжа, а також, на думку лікарів, схильність греків до різних важких захворювань, таких як золотуха, рахіт, туберкульоз та інших [13, с. 175].

Регулятором смертності постійно виступали і епідемії, які вражали переважно дітей [11, с. 399]. Однією з найстрашніших був дифтерит, на який переважно хворіли діти у віці від одного року до шести. Дифтерит вражав глотку і дихальне горло [12, с. 197]. Так, наприклад, у 1888 р. епідемія дифтериту розвилася у с. Карань. Там фельдшером було прийнято 97 дітей, з яких 58 померло, тобто смертність у відсотковому співвідношенні до захворілих дітей дорівнювала 60% [9, с. 131]. Але і ці цифри були далеко не точні, тому що багато батьків часто приховували хворих дітей. Це траплялося через те, що греки з одного боку боялися, щоб не спалили їх речей, з іншого – через те, що в дезінфекцію населення майже не вірило, а тому і вся турбота батьків хворих дітей зосереджувалася на тому, щоб дитину не турбували і вона могла спокійно померти [9, с. 132]. А взагалі появу хвороби приписували волі Божій і покаранню за гріхи. В основному діти хворіли на дифтерит через дурість та необережність батьків, тому що передача інфекції знаходилася в тісному зв'язку зі звичаєм, згідно з яким весь одяг, який залишався після померлого і заради поминання його душі, передавався родичами дітям бідних родин або сусідам. Майже в усіх випадках причиною захворювання був одяг, який передавали після смерті дитини сусідам, родичам, знайомим. Також досить часто дорослі входили в безпосередні зносини з хворими і інфікували своїх дітей [9, с. 145].

У 1897 р. дітей, хворих на дифтерит, вже лікували. Лікування полягало у вприскуванні під шкіру протидифтеритної сироватки в кількості від 5,0 до 15,0 мл. за один раз. В деяких випадках через півдоби повторювали вприскування такої ж або половинної кількості сироватки, залежно від стану захворювання. Для лікування використовувалась протидифтеритна сироватка, яка готувалася бактеріологічною лабораторією Харківського медичного товариства. При лікуванні дифтериту цією сироваткою смертність від цієї хвороби дорівнювалась тільки 25% [12, с. 198].

Широке розповсюдження серед дітей мали такі хвороби як кашлюк й кір. Ці хвороби також давали високий відсоток смертності, але не тільки через характерні особливості цієї хвороби, але ще і через незадовільні умови, в яких змушена була знаходитись хвора дитина. Так, дітей хворих на кашлюк, тримали в замкнутих, часто

холодних приміщеннях, внаслідок чого спостерігалось ускладнення хвороби з боку легенів [9, с. 161]. На посилення смертності під час захворювання на кір впливала відсутність вентиляції в житлових приміщеннях греків, через це повітря ставало мало придатним для дихання, внаслідок величезної домішки до нього вуглекислоти. Таким чином, до розладів дихання у дітей та припухання слизової оболонки в дихальних шляхах, додавався ще недостатній газообмін, наслідком якого було насичення крові вуглекислотою, а в кінці смерть [8, с. 133].

Від заразних епідемічних хвороб, властивим переважно дитячому віку, в лікарнях лікувалася незначна кількість дітей, хоча число дитлахів, що амбулаторно лікувалися від цих хвороб, було вельми великим. Це пояснюється частково незвичкою греків класти хворих дітей до лікарні, частково відсутністю в лікарнях Маріупольського повіту особливих дитячих відділень або яких-небудь приміщень, пристосованих для догляду за дітьми [14, с. 41].

Маленькі діти частіше за дорослих хворіли захворюваннями шкіри. Причин цьому було декілька: по-перше, не вистачало білизни для зміни, по-друге, догляд за шкірою сприймався як пустощі і гігієні не надавали великого значення і уваги, особливо під час польових робіт, по-третє, в грецьких селах не було лазень [19, с. 189].

Говорити про якусь систему виховання в грецькій родині, як цілеспрямованого процесу, не доводиться. Мудрість народної педагогіки полягала в тому, що сільські діти зростали в природних умовах, докільля пізнавали за допомогою емпіричного досвіду, навиків здобували через наслідування дорослих. Батьки були для дітей зразком для наслідування [1, с. 153]. Діти греків отримували в родині основи духовного виховання. Сім'ю не випадково називали «малою церквою», тут відбувалося залучення дітей до молитовного спілкування, збагнення ними азів православної віри. Правда, в більшості своїй таке «вчення вірі» йшло не через засвоєння християнських догм, а через опанування обряду. Через спілкування старше покоління своєю мудрістю допомагало формувати характер дитини, вчило правильно сприймати життя, знайомило з грецькою культурою та нормами християнської моралі.

Зазвичай, маленькі діти проводили весь день на софі, а діти старшого віку більшу частину дня проводили на вулиці. Там вони, як правило, бігали, грали, пустували і приходили до дому лише поїсти. У своїх іграх діти копіювали світ дорослих, відтворювали їх модель поведінки. Дівчатка в своїх іграх створювали подібність родинних стосунків – пекли пироги з глини і піску, грали в ляльки. Лише в поодиноких будинках були куповані іграшки, а в основному їх шили і майстрували батьки. Як згадувала Ф.Г. Попова, ляльок їй шила з ганчірок мама. Іграшковими тарілками служили черепки з розбитого домашнього посуду. М'ячі дітям робили з коров'ячої шерсті або з сечових міхурів домашніх тварин. «Свежий мочевоу пузырь бабушка протирала солью, затем надувала его, втыкала несколько горошин, и получался мяч». Діти збирали кісточку овець, свиней і ягнят, якими грали у «кремушки». Авторка згадувала, що любила заходити у вівчарню й дивитися на розсипаний по підлозі чорний, завбільшки з квасоллю, овечий кал: «Мне было все интересно. В то время у меня игрушек не было, я набирала полные карманы овечьего кала и эти бусинки мне были вместо игрушек» [18, с. 14].

Велике значення для виховання дітей мала грецька етнічна гра в кості (ладушки). Для цієї гри брали кістки з вусиками з задніх ніг вівці колінного суглоба. Потім малювали коло. У середину виставляли ладушки (кості) і починали їх вибивати більшою великою кісткою «сохою». Хто всі вибивав – той переможець. Щоб діти не сперечалися за ладушки, кожна родина фарбувала їх в різний колір лушпинням цибулі або корою дуба. Ця гра розвивала в дитині точність рухів, окомір, спритність, а холодними зимовими вечорами змушувала дитину рухатися по домівці. Повсякденні ігри хлопчиків

і дівчаток формували стереотипи майбутніх життєвих ролей. Ігри хлопчиків виховували чоловічі емоції та вольові якості: витривалість, завзятість, вміння постояти за себе і друга. Ігри дівчаток в основному були орієнтовані на жіночу, материнську працю.

Основну частину дня діти були надані самі собі, ось чому бували випадки, коли діти отруювались білиною [15, с. 100], або потрапляли під вітряк. Також саме діти трирічного та чотирирічного віку частіше за інших хворіли на лихоманку. По-перше, тому що майже весь час знаходились на вулиці, по-друге, діти в цьому віці менш здатні захистити себе від негод, у них ще не розвинувся інстинкт самозбереження, а по-третє, маленькі діти були одягнені в грецьких селах завжди погано, часто босі й у всяку погоду в одній сорочці. А діти у віці до двох років хворіли на лихоманку в два рази рідше, оскільки знаходились майже весь час при матері на софі або на руках [10, с. 198]. І. Стріонов, уродженець селища Комар, згадував: «В дошкольному віці, коли у наших батьків були можливості, як матеріальні, так і моральні, щоб щастя дитини, вони, по своїй глупості і існуючим звичаям, росли в бруді, в ломотях і в нищоті. В початку шкільних років віддали нас від бруді, одягли по-людськи і вирішили дати початкову грамоту, т.е. почали виховувати в нас, як говорили тоді» [6, с. 109].

Дітей рано привчали до нелегкої селянської праці. Починаючи з 5-6 років, їх залучали до посильної роботи. Одні з найперших і найосновніших занять дітей цього віку – це пастивання. Наймолодші пасли гусей, свиней, кіз. Дівчатка доглядали менших братів та сестер. По досягненню восьмирічного віку відбувалось залучення дітей до статеворозмежованої праці. З цього віку за виховання хлопців, яке до цього часу належало, в основному, матері і бабусі, відповідав батько, а за дівчат – мати. Сільський хлопець 8-14 років зранку допомагав батькові годувати і чистити худобу, носити воду, орати землю, вивозити гній на поле тощо. У 14-15 років сини виконували врівень з батьком всі польові роботи. Соціалізація дівчаток визначалася традиційними уявленнями про місце і роль жінки в родині. Головними заняттями для дівчат, було рукоділля, починаючи з 8 років, вони готували посаг.

Таким чином, перші п'ять років життя дитини були найважливішим періодом. В грецьких селах спостерігався високий відсоток смертності немовлят та малюків. Внаслідок тугого сповивання та використання в перші роки життя дитини особливих грецьких колисок у дітей часто деформувався череп та інколи неправильно розвивалися дитячі груди. Дітей обов'язково хрестили. Основною їжею було материнське молоко, але його часто не вистачало, і матерям доводилося годувати дітей дорослою їжею, яка негативно впливала на дитячий шлунок. Таке харчування та епідемії виступали регуляторами смертності дитячих. Діти зростали в природних умовах, в родині отримували основи духовного виховання та рано привчалися до селянської праці.

Список використаної літератури

1. Бадасен Г.В. По страницам истории села Ялта (Из воспоминаний о родине моей и моих предков) / Г.В. Бадасен. – Мариуполь, 2007. – 204 с. ; Badasen G.V. Po stranitsam istorii sela Yalta (Iz vospominaniy o roдине moey i moikh predkov) / G.V. Badasen. – Mariupol, 2007. – 204 s.
2. Греки России и Украины / Сост., отв. ред. Ю.В. Иванова. – СПб.: Алетея, 2004. – 624 с. ; Greki Rossii i Ukrainy / Sost., отв. red. Yu.V. Ivanova. – SPb.: Aleteya, 2004. – 624 s.
3. Держархів Донецької області, ф. 107, оп. 1, спр. 3. ; Derzharkhiv Donetskoї oblasti, f. 107, op. 1, spr. 3.
4. Держархів Донецької області, ф. 217, оп. 1, спр. 1. ; Derzharkhiv Donetskoї oblasti, f. 217, op. 1, spr. 1.

5. Душка В.Г. От старины глубокой до наших дней: Очерки истории Тельмановского района Донецкой области / В.Г. Душка. – Донецк: Об-во книголюбов, ООО «Алан», 1999. – 178 с. ; Dushka V.G. Ot stariny glubokoy do nashikh dney: Ocherki istorii Telmanovskogo rayona Donetskoy oblasti / V.G. Dushka. – Donetsk: Ob-vo knigolyubov, ООО «Alan», 1999. – 178 s.

6. Історія повсякденності в її етнічному вимірі: спогади грека-комуніста. – К., 2008. – 334 с. ; Istoriiia povsiakdennosti v yii etnichnomu vymiri: spohady hreka-komunista. – К., 2008. – 334 s.

7. Мухина В.В. Родильно-крестильная обрядность у приазовских греков (по материалам полевых исследований в Старобешевском и Тельмановском районах Донецкой области Украины в 1993 г.) / В.В. Мухина // Україна-Греція: історія та сучасність. Тези II міжнародної наукової конференції, – Київ, 1995. – С. 153-155. ; Mukhina V.V. Rodilno-krestilnaya obryadnost u priazovskikh grekov (po materialam polevykh issledovaniy v Starobeshevskom i Telmanovskom rayonakh Donetskoy oblasti Ukrainy v 1993 g.) / V.V. Mukhina // Ukraina-Hretsiiia: istoriia ta suchasnist. Tezy II mizhnarodnoi naukovoi konferentsii, – Kyiv, 1995. – S. 153-155.

8. Отчет Мариупольской уездной земской управы за 1886 год Очередной сессии Земского собрания 1887 г. – Мариуполь: Типо-Литография А. А. Франтова, 1887. – 488 с. ; Otchet Mariupolskoy uezdnoy zemskoy upravu za 1886 god Ocherednoy sessii Zemskogo sobraniya 1887 g. – Mariupol: Tipo-Litografiya A. A. Frantova, 1887. – 488 s.

9. Отчет Мариупольской уездной земской управы за 1888 год. – Мариуполь: Типо-Литография А. А. Франтова, 1889. – 496 с. ; Otchet Mariupolskoy uezdnoy zemskoy upravu za 1888 god. – Mariupol: Tipo-Litografiya A. A. Frantova, 1889. – 496 s.

10. Отчет Мариупольской уездной земской управы за 1889 год. – Мариуполь: Типо-Литография А.А.Франтова, 1890. – 504 с. ; Otchet Mariupolskoy uezdnoy zemskoy upravu za 1889 god. – Mariupol: Tipo-Litografiya A.A.Frantova, 1890. – 504 s.

11. Отчет Мариупольской уездной земской управы за 1890 год. – Мариуполь: Типо-Литография А.А. Франтова, 1891. – 646 с. ; Otchet Mariupolskoy uezdnoy zemskoy upravu za 1890 god. – Mariupol: Tipo-Litografiya A.A. Frantova, 1891. – 646 s.

12. Отчет Мариупольской уездной земской управы за 1897 год. – Мариуполь: Типо-Литография А.А. Франтова, 1898. – 484 с. ; Otchet Mariupolskoy uezdnoy zemskoy upravu za 1897 god. – Mariupol: Tipo-Litografiya A.A. Frantova, 1898. – 484 s.

13. Отчет Мариупольской уездной земской управы за 1898 год. – Мариуполь: Типо-Литография А.А. Франтова, 1899. – 510 с. ; Otchet Mariupolskoy uezdnoy zemskoy upravu za 1898 god. – Mariupol: Tipo-Litografiya A.A.Frantova, 1899. – 510 s.

14. Отчет о состоянии врачебного дела в Мариупольском уезде в 1899 г. – Мариуполь: Типо-литография Д.И. Бабенко, 1900. – 226 с. ; Otchet o sostoyanii vrachebnogo dela v Mariupolskom uезде v 1899 g. – Mariupol: Tipo-litografiya D.I. Babenko, 1900. – 226 s.

15. Отчет о состоянии земской медицины в Мариупольском уезде в 1903 г. – Мариуполь: Типография Е.И. Гольдрина, 1904. – 214 с. ; Otchet o sostoyanii zemskoy meditsiny v Mariupolskom uезде v 1903 g. – Mariupol: Tipografiya Ye.I. Goldrina, 1904. – 214 s.

16. Покровский Е.А. Физическое воспитание детей у разных народов преимущественно России. Материалы для медико-антропологического исследования / Е.А. Покровский. – М.: Типография А.А. Карцева, 1884. – 388 с. ; Pokrovskiy Ye.A. Fizicheskoe vospitanie detey u raznykh narodov preimushchestvenno Rossii. Materialy dlya mediko-antropologicheskogo izsledovaniya / Ye.A. Pokrovskiy. – М.: Tipografiya A.A. Kartseva, 1884. – 388 s.

17. Пономарьова І.С. Етнічна історія греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XXI ст.). Історико-етнографічне дослідження / І.С. Пономарьова. – К.: Реферат, 2006. – 300 с.; Ponomarova I.S. Etnichna istoriia hrekiv Pryazovia (kinets XVIII – pochatok XXI st.). Istoryko-etnohrafichne doslidzhennia / I.S. Ponomarova. – К.: Referat, 2006. – 300 s.

18. Попова (Николаева) Ф. Г. Мои девяносто лет (как я их помню) / Ф.Г. Попова (Николаева). – М.: Издательский дом Международного университета в Москве, 2006. – 208 с. ; Popova (Nikolaeva) F. G. Moi devyanosto let (kak ya ikh pomnyu) / F.G. Popova (Nikolaeva). – М.: Izdatelskiy dom Mezhdunarodnogo universiteta v Moskve, 2006. – 208 s.

19. Романцов В.М. Старый Крым: история и современность. Историко-этнографическое исследование / В. Романцов, Г. Наметченюк, С. Арабаджи. – Мариуполь: ПАО «ММК имени Ильича», 2010. – 328 с. ; Romantsov V.M. Staryy Krym: ystoryia y sovremennost. Ystoryko-etnohrafycheskoe yssledovanye / V. Romantsov, H. Nametcheniuk, S. Arabadzhy. – Maryupol: PAO «MМК ymeni Ylycha», 2010. – 328 s.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2016 р.

S. Arabadzhy

CHILDREN'S EVERYDAY LIFE IN THE GREEK FAMILIES IN MARIUPOL UYEZD IN THE LATE XIX – EARLY XX CENTURIES

The processes of birth and reasons for christening children in Greek families were examined. It was proved that tight swaddling and using special Greek cradles during first years of child's life often caused skull's deformation, sometimes it led to irregular development of child's chest. It was revealed that the basis of children's diet was breast milk. In case a mother didn't have milk the parents searched for a nurse. It was stated that during breast feeding many children fell ill with acute catarrh of alimentary canal. The most spread children's epidemic diseases were diphtheria, measles and whooping cough. Little children were more often prone to skin diseases than adults. There were several reasons for this: firstly, they weren't enough linen and underwear for change. Secondly, skin treatment considered to be nonsense and hygiene was almost neglected especially during work in the field. Thirdly there were no bath houses in the Greek villages.

The article analyses data from registry books and determines that children and infants' mortality rates were high and prevailed in the general age structure of the Greek society. The traditions of rubbing children with salt and embossing them which were popular in the Greek community were described. The reasons for high rates of children's mortality were analysed. Several aspects of children's up-bringing, engagement to chores and their free time activities were characterized. It was proved that children got accustomed to hard rural work beginning with age of 5-6 years old. One of the first and basic chores of children of this age was pasturing. The youngest pastured geese, pigs and goats. Girls looked after their little brothers and sisters. Since age of 8 children were engaged in sex-differentiated work.

Key words: *everyday life, children, Greeks, Mariupol uyezd.*